

مقایسه ویژگی‌های جمعیتی و اجتماعی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران

بر اساس داده‌های سرشماری ۱۳۸۵

مجری

فریبا سادات بنی‌هاشمی

همکاران طرح

طه نوراللهی - سید حسین پیمان

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

پژوهشکده‌ی آمار

پائیز ۱۳۸۷

به نام خداوند جان و خرد

پیش‌گفتار

سرشماری‌های عمومی نفوس و مسکن یکی از عمده‌ترین راه‌های شناخت کشورها از ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی برای برنامه‌ریزی، نظارت و ارزیابی خدمات و فعالیت‌های ملی و منطقه‌ای است. امروزه در اغلب کشورها سرشماری‌های نفوس به فاصله‌ی ۵ یا ۱۰ سال یک بار به مرحله‌ی اجرا در می‌آید. در جمهوری اسلامی ایران نیز سرشماری عمومی نفوس و مسکن مطابق ماده‌ی ۴ قانون مرکز آمار ایران، هر ده سال یک بار با فرمان رئیس جمهوری اجرا می‌شود. این سرشماری در سال‌های ۱۳۳۵، ۱۳۴۵، ۱۳۵۵، ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ منطبق با جدیدترین روش‌های علمی به مرحله اجرا درآمده است.

از آنجایی که در این سرشماری‌ها، جمعیت به‌عنوان محور و هدف توسعه، از ابعاد مختلف مورد توجه قرار می‌گیرد و اطلاعات به تفصیل گردآوری می‌شود، لذا از منابع بسیار غنی در شناخت ویژگی‌های جمعیتی کشور محسوب می‌شوند.

اگرچه داده‌های خام سرشماری فی‌نفسه نمادهای گویایی از خصیصه‌های مختلف جمعیت یک جامعه‌اند، اما ارزش واقعی آن‌ها زمانی پدیدار می‌شود که توسط اهل فن با رویکرد به پیوندهای متقابل پدیده‌ها تحلیل و تفسیر شوند. به منظور حصول به این گونه تحلیل‌ها، پژوهشکده‌ی آمار برای اولین بار با کمک پژوهشگران و صاحب‌نظران اجتماعی، اقتصادی و آماری اقدام به انجام طرح‌های پژوهشی در ابعاد گسترده در زمینه تحلیل ویژگی‌های جمعیتی (اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی)، مسکن، امکانات و تسهیلات، مهاجرت (داخلی، خارجی) نموده است.

مجموعه حاضر یکی از طرح‌های انجام شده در زمینه تحلیل نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ می‌باشد که امید است پاسخگوی بخشی از نیاز کاربران باشد.

گروه پژوهشی آمارهای اقتصادی

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه.....
۹	کلیات.....
۱۳	فصل اول: تعاریف و مفاهیم.....
۳۳	فصل دوم: ویژگی‌های اجتماعی افراد.....
۳۳	۱-۲- محل تولد.....
۳۶	۲-۲- دین.....
۳۹	۳-۲- تابعیت.....
۴۲	۴-۲- مهاجرت.....
۵۲	۵-۲- تحصیل و سواد.....
۶۱	۶-۲- نیروی کار.....
۸۶	۷-۲- جمعیت شناور.....
۸۸	۸-۲- وضع زناشویی.....
۹۷	فصل سوم: امکانات و تسهیلات خانوار.....
۱۲۳	فصل چهارم: مشخصات مسکن.....
۱۲۳	۱-۴- مساحت زیربنا.....
۱۲۹	۲-۴- نوع اسکلت.....
۱۳۲	۳-۴- سال اتمام بنا.....
۱۳۴	۴-۴- فاضلاب.....
۱۵۱	نتیجه‌گیری.....

سیمای کلی تهران^۱

پایتخت ۲۲۰ ساله کشور در دامنه جنوبی رشته کوه‌های البرز (با متوسط متر ۱۱۹۰ ارتفاع از سطح دریا) قرار گرفته و مساحت آن ۵۹۴ کیلومتر (مناطق ۲۲ گانه مصوب شورای شهر) که با حریم آن قریب دو هزار کیلومتر مربع مساحت و ۷/۸ میلیون نفر جمعیت دارد و دمای سال ۸۵ تهران بین ۴/۴- تا ۴۲/۰+ درجه و بارندگی سالانه میلیمتر ۲۲۶/۵ میلی‌متر بوده و قریب ۱۱/۱٪ جمعیت کشور، ۲۲/۶٪ جمعیت با تحصیل عالی کشور، ۲۴/۹٪ تولید ناخالص ملی، ۲/۸٪ از عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عمرانی) دولت، ۱۲/۸٪ عملکرد اعتبارات هزینه‌ای (جاری) دولت، ۲۱/۵۹٪ پذیرفته‌شدگان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و ۱۸/۳٪ امکانات درمانی کشور در این کلان شهر می‌باشد و توسعه بی‌رویه و ناهمگون آن فراتر از برنامه‌های مصوب و خارج از توزیع عادلانه امکانات و منابع کشور می‌باشد.

تهران چگونه پایتخت شد؟

به عقیده اکثر تاریخ نگاران، قاجاریه در اصل طایفه‌یی بوده‌اند از نژاد مغول، که همراه با چنگیز و جانشینان مهاجم او به کشورهای اسلامی آن روزگار آمده، در ایران و شامات و مخصوصاً در حدود ارمنستان مستقر شده اند. این طایفه به هنگام تشکیل سلسله صفویه به یاری شاه اسماعیل صفوی، مؤسس این سلسله، شتافتند. پنجاه سال بعد، شاه عباس اول ملقب به کبیر، که پنجمین پادشاه سلسله صفوی بود، قاجاریه براساس مقاصد سیاسی- نظامی خویش از محل اصلی خود به نقاط مختلف کوچ داد و به مرور زمان، آن دسته از قاجاریه که به منظور جلوگیری از دستبردهای ترکمانان در استرآباد و گرگان مستقر شده بودند، در اواخر عهد صفوی قدرت و شوکت بسیار یافتند و چابک‌سوران در ظهور ادر که از نوآیغ عصر خود بود، در ارتش جهان‌گشای او نقش مهمی

^۱ منبع سالنامه آماری کشور ۱۳۸۵، سایت شهرداری تهران، سایت شورای شهر تهران

داشتند و حکومت استرآباد و گرگان نیز معمولاً در دست بزرگان طایفه بود. نادر که در پایان عمر خود دچار جنون قدرت شده بود، بعد از دوازده سال سلطنت و آن همه فتوحات نمایان در ماورای مرزهای ایران، سرانجام به دست سران قزلباش که از فرماندهان سپاه او بودند، کشته شد و با مرگ او، که در ۲۵۷ سال پیش اتفاق افتاد، بار دیگر خان‌های مدعی سلطنت و سران ایلات و عشایر برای تصاحب تاج و تخت به جان هم افتادند. در روزگار قدیم تغییر سلطنت همیشه با آشوب‌ها و قتل و غارت‌ها و جنگ‌های خونین همراه بود. خون‌ها ریخته می‌شد و خانمان‌ها برباد می‌رفت و همیشه ملت مظلوم، وجه‌المصالحه مناقشات اهل قدرت بود تا ظالمی برود و ظالمی دیگر به جای او بنشیند. باری نادر که کشته شد، رقیبان به جان هم افتادند. جنگ‌های خونین مدعیان سلطنت یازده سال تمام به طول انجامید و سرانجام از مدعیان تاج و تخت ایران دو نفر بیش‌تر باقی نمانده، یکی از این دو محمدحسن خان قاجار، پدر آقا محمد خان، مؤسس سلسله قاجاریه، بود که بر سواحل خزر و شمال ایران تا اصفهان مستولی بود، و دیگری کریم خان زند که بر فارس و قسمتی از ایران غربی فرمانروایی داشت. اما تقدیر چنان رقم ده بود که محمدحسن خان با وجود فتوحات درخشانی که کرده بود به دست خودها کشته شود و چنین شد. آقا محمدخان قاجار، بعد از کشته شدن پدر، از بیم دشمنان خانوادگی که قصد جاننش را داشتند به صحرای یموت گریخت و نزد ترکمانان پناه جست و بعد از چهار سال در بدری و آوارگی به دربار کریمخان زند برده شد و خان زند او را تحت حمایت خود گرفت و با خود به شیراز برد. تا هنگامی که ساعات عمر خان زند به شمارش افتاد به گروگان در دربار کریمخان بود، و چون به وسیله یکی از زنان حرم که با او نسبتی داشت از مرگ قریب الوقوع خان زند با خبر شد، تصمیمی به موقع گرفت، منتظر مرگ کریمخان نماند، خان را مرده انگاشت و با چند تن از سران قاجاریه، که مثل خود او در دربار کریمخان گروگان بودند، بی‌خبر از شیراز گریخت و به تاخت خود را به دهکده تهران رسانید، یعنی همان دهکده‌یی که مقدر بود پایتخت جدید ایران باشد. این واقعه در ۱۱۹۳ هجری قمری، یعنی ۲۲۵ سال پیش اتفاق افتاد.

تهران در گذشته‌های دور

تهران در قرون اسلامی، همانند، پیش از اسلام، از ری تبعیت داشته و ری پیش از اسلام و بعد از آن از شهرهای بزرگ و معتبر مشرق زمین بوده است تا آن‌جا که شهرت و ثروت این شهر از قلمرو تاریخ به عالم شعر و ادب رسیده و دویبیتی‌های منسوب به بابا طاهر عریان

((دوچشمونت پیاله پرز می‌بی دوزلفونت خراج ملک ری بی))

حکایت از آن دارد که ثروت سرشار مردم ری زبانزد مردم آن روزگار بوده است. نام تهران را در متون قدیم اسلامی در ترجمه احوال یکی از محدثین بزرگ به نام محمدبن‌آبو عبدالله حافظ تهرانی رازی می‌بینیم. این اثر مربوط به ۱۱۵۷ سال پیش است و این خود دلیل بر آن است که در آن روزگار دهکده‌یی به نام تهران وجود داشته و از آبادی‌های حومه ری به شمار می‌رفته است. در فارسنامه ابن بلخی نیز که مربوط به سال‌های ۵۰۰ تا ۵۱۰ هجری قمری یعنی ۹۱۸ سال پیش می‌باشد. از تهران به خاطر انارهای خوبش یاد شده است. اگر چه در آثار مکتوب قدیمی از تهران قبل از اسلام نام برده نشده است، لیکن کاوش‌های باستان‌شناسی ۱۳۲۱ شمسی در دهکده دروس شمیران نشان می‌دهد که در این منطقه، در هزاره دوم پیش از میلاد، مردمی متمدن زندگی می‌کرده‌اند. همچنین کاوش‌های دیگری که در ۲۸ سال پیش در ارتفاعات قیطریه انجام شد، حاکی از آن است که این پهنه در سه هزار سال پیش، محل زندگی مردمی متمدن بوده است و همین بررسی‌ها نشان می‌دهد که تهران در اعصار قبل از اسلام از مناطق مذهبی و پیرو آیین مغان و آیین زرتشتی در این منطقه رونق داشته است. همچنین پرستش مهر و آیین ناهید پرستی نیز در جلگه پهناور تهران از رواج کامل برخوردار بوده است.

در متون قدیم از محلات عودلاجان و چال میدان و بازار و سنگلج به عنوان قدیمی‌ترین مناطق تهران قدیم یاد شده است. همچنین از مطالعه این متون چنین برمی‌آید که مردم دهکده دولاب و تهران پیرو مذاهب اهل سنت و اهالی ونک و فرحزاد شیعه و زیدی مذهب بوده‌اند. این نکته نیز قطعی به نظر می‌رسد ری همدستی داشتند و همچنین بعد از کشته شدن ابومسلم خراسانی پیروان

او به روایتی معتقد بودند که ابومسلم زنده و کامیاب است و در کوهستان البرز به انتظار روز موعود است تا دوباره خروج کند و ظلم و جور را از میان بردارد. در کتاب آثار البلاذ زکریای قزوینی نیز، که مربوط به ۶۷۴ هجری قمری (یعنی ۷۴۴ سال پیش) است، اطلاعات جالبی درباره مردم این دهکده وجود دارد در این کتاب تهرانی‌ها مردمی سرسخت و یاغی، باج‌نده و ستیزه‌جو توصیف شده‌اند. همچنین آمده است که تهران دوازه محله دارد و اهل هر محله با محله دیگر در نزاع‌اند و به سلطان وقت خراج نمی‌دهند، خانه‌هایشان نیز در زیر زمین است. این نکته را یاقوت حموی نیز در کتاب معجم البلدان آورده و نوشته است: ((خانه‌های ایشان را دیدیم که به تمامی در زیر زمین ساخته شده است و راه عبور درهایی که به خانه‌ها می‌رسد، در نهایت تاریکی و صعوبت عبور است، این کار را برای جلوگیری از تهاجم شبانه و غارت سپاهیان می‌کنند و، هر گاه خانه‌ها چنین نمی‌بود، کسی در آن‌جا باقی نمی‌ماند.))

روزی که تهران پایتخت ایران شد

گرچه امروزه انتخاب تهران به عنوان پایتخت ایران از دید کارشناسان محیط زیست خطی بزرگ و خطایی نابخشودنی به شمار می‌آید، اما آن روز که آقا محمدخان قاجار این دهکده کوچک را پایگاهی برای استقرار حکومت قاجار قرارداد، تصمیمی درست، بجای و سرنوشت ساز گرفت، زیرا موقعیت نظامی - جغرافیایی تهران طوری بود که پشت سرش در شمال، چابک‌سواران قاجار گوش به زنگ بودند و زیر پایش در مرکز و جنوب ایران، مهم‌ترین مدعیان سلطنت خونین‌ترین نبردها را تدارک می‌دیدند. در شرایطی که ملوک الطوایفی و خانخانی، ایران نادری را تکه تکه کرده بود و در هر گوشه‌ای خانی سر برآورده، ادعای سلطنت می‌کرد، مهم‌ترین عامل در انتخاب پایتخت موقعیت نظامی - جغرافیایی آن بود؛ و تهران می‌توانست همان جایی باشد که آقا محمدخان می‌خواست یعنی مرکز ثقل سلطنت جدید و ستاد نظامی خان قاجار. روزگار به کام خون‌آشامان بود. هنوز چند سالی بیش‌تر از مرگ نادر نمی‌گذشت که خون‌آشام دیگری، که البته نبوغ نظامی هم داشت، سر برآورده بود تا آن‌چه را نادر فرصت ویران کردنش را پیدا نکرده بود، او به ویرانی بکشاند و

بیگانهانی را که اجل به نادر مهلت نداده بود خونشان را بریزد، او از دم تیغ بی‌دریغ بگذراند، و خانمان‌ها بر باد دهد و کله منارها بسازد.

در غرب هم جمهوری‌خواهان فرانسه به قدرت رسیده بودند. بناپارت در آستانه ظهور بود تا چند صبحی دیگر، آن سوی دنیا را به خاک و خون بکشد؛ با جانشین همین خواجه تاجدار طرح دوستی بریزد، سفیر فوق‌العاده به دربار او بفرستد، هدایای بی‌شمار، مستشاران نظامی و اسلحه و ساز برگ روانه کند و در گرما گرم نبرد، رفیق نیمه راه باشد، ایران را تنها بگذارد، ملت ایران را وجه‌المصالحه روس و انگلیس کند و چنان بار کمرشکنی بر دوش این مردم بی‌گناه بگذارد که تا انقلاب اسلامی زمین گذاشتنی نباشد.

باری، به خاطر شرایط بسیار مساعد سوق الجیشی‌اش عملاً پایتخت و ستاد نظامی خواجه تاجدار شد. اما تهران چه بود و چه داشت؟ هیچ! دهکده‌یی بود با ده پانزده هزار جمعیت. نه کاخی داشت سزاوار پادشاه باشد و نه مهمانسرای که آبروی اخته‌خان را در پیش سفیران شاهان و فرمانروایان جهان حفظ کند. سیصد سال پیش از آن‌که خواجه تاجدار تهران را پایتخت خود کند، به دستور شاه طهماسب اول صفوی، فرزند شاه اسماعیل مؤسس این سلسله، با رویی به گرد این آبادی کشیدند، و این کار هیچ دلیلی نداشت جز این‌که پایتخت شاه طهماسب اول در قزوین بود و چون او غالباً به زیارت حضرت عبدالعظیم (ع) می‌آمد می‌خواست در جوار حرم مطهر استراحتگاهی داشته باشد. تاریخ‌نویسان نوشته‌اند که: شاه طهماسب در سنه ۹۶۱ هجری قمری فرمان داد تا بارویی دور تهران بنا کنند. مسافت این بارو، شش هزار قدم بود. و نیز طهماسب دستور داد تا به عدد سوره‌های مبارکه قرآن مجید ۱۱۴ برج در این بارو بسازند و در هر برجی یک سوره از سوره‌های قرآن کریم را در خاک کرد. همچنین به دستور شاه طهماسب صفوی، برای تهران چهار دروازه ساختند و دور تا دور آن خندقی کردند و از خاکش، قلعه و برج‌های آن را ساختند و چون خاک خندق‌ها برای ساخت و ساز برج و بارو کفایت نمی‌کرد از دو محله شهر خاک‌برداری کردند و از همان زمان این دو محل معروف شد به چال میدان و چال حصار. از چهار دروازه‌یی که ساختند یک دروازه حضرت عبدالعظیم بود و در جهت شمال خیابانی که مولوی نام گرفت، دیگری دروازه دولاب بود

در خیابانی که بعدها خیابان ری نامیده شد، سه دیگر دروازه شمیران بود در مدخل پامنا، و چهارمین دروازه قزوین در میدانی که بعدها آن را میدان شاپور خواندند.

منطقه شمالی تهران به ظاهر از روزگار گذشته به شاهان و امیران و بزرگان اختصاص داشته، و این همان منطقه‌ای است که بازار تهران و کاخ گلستان در آن قرار دارند. در محلی که پادشاهان قاجار بعدها در آن ارک سلطنتی و کاخ گلستان را بنا کردند قبلاً به دستور شاه عباس باغی احداث شده بود به نام چهار باغ و چنارهای کهن آن به چنارهای شاه عباسی معروف بوده است. این بود وضع تهران به هنگام ورود آقا محمدخان قاجار به این شهر، اما در همان دهه اول فرمانروایی او، تهران بطور محسوسی رو به آبادانی گذاشت. مسیو اولیویه، سیاستمدار و پزشک فرانسوی که در اوآن ظهور آقا محمدخان قاجار به تهران آمده است، پایتخت جدید ایران را این طور توصیف می‌کند: ((تهران در سطحی خوب و هموار، که به خوبی آبیاری شده است واقع است. قله دماوند، که قریب به ده فرسخ در جهت شرقی تهران است، از همه قله‌های این سلسله جبال مرتفع تر است و همواره و در تمام فصول مستور از برف است و بعضی اوقات دود از قله آن بیرون می‌آید. عقیده اهالی این است که روح یکی از سلاطین بدکار ایران در این کوه در عذاب است)). ((پیترودلواله))، که در سال ۱۶۱۸ میلادی (۱۰۲۸ هجری قمری) از تهران گذشته، نوشته است که: ((این آبادی وسیع و بزرگ است، اما جمعیت کمی دارد. اکثر محلات این شهر باغستان‌هایی است که درختان میوه دارند. تمامی کوچه‌ها آب جاری دارند و با سایه درختان چنار پوشیده شده اند، به همین جهت این شهر را شهر چنار نامیده‌اند. غیر از این، چیزی که در خور گفتن باشد، در این شهر دیده نشد))

در ایام سلطنت سلسله صفویه، شهر تهران شهر چندان قابل‌ی نبوده است و جمعیت کمی که در آن ساکن بوده‌اند، مایه شهرتی برای این شهر نشده‌اند. تهران مزیتی نداشته است جز این‌که اراضی آن وسیع و حاصلخیز بوده و به خوبی آبیاری می‌شده است. مردم تهران دهقان و زارع بوده‌اند، و محصولات زمین‌های آنان، غیر از گندم و جو و حبوبات، چیز دیگری نبوده است. البته چون گله‌هایی هم داشتند، پشم نیز عمل می‌آوردند و تمامی این پشم به قزوین و قم حمل می‌شده است.

در فتنه افغان، مهاجمین افغانی به بهانه این که دروازه شهر را دیر گشوده‌اند دست به کشت و کشتار مردم تهران زدند و شهر را به کلی خراب کردند.

آبادانی تهران در زمان خواجه تاجدار

((مسیو اولیویه)) در یادداشت‌های خود پس از اشاره به سوابق تاریخی تهران و بناهای صفوی و خراب شدن و انهدام آن بناها در فتنه افغان، می‌نویسد:

((آقا محمدشاه که پایتخت خود را در این شهر قرار داد، کاروانسراهای خوب و مکان‌های مرغوب بنا کرد. چنان که امروزه تهران بهترین شهرهای مملکت ایران شمرده می‌شود. ارک و عمارت شاهی، کمال وسعت و نیکویی عمارت و زینت باغ و فراوانی آب را دارد این ارک در طرف شمالی شهر واقع شده و به قدر یک چهارم شهر بزرگی دارد و مانند خود شهر به شکل مربع با دیوارهای بلند و عریض و با خندقی پهن و عمیق، مصون و محفوظ است و تمامی این حصار از گل ساخته شده است. حصار شهر، همان طور که گفته شد، مربع است و به مقدار دو میل (هر میل ۱۶۰۰ متر) بیش‌تر دور دارد، اما به قدر نصف داخل آن مسکون نیست. باغ‌های وسیع پر از درخت میوه در آن داشت و در وسط هر ضلعی از باترو، دروازه‌یی ساخته‌اند که به هنگام ضرورت و محاصره، به وسیله برج‌های گرد و مدور، که به قدر سیصد قدم بیش‌تر است و دو عراده توپ در آن می‌توان جای داد، شهر و دروازه‌ها محفوظ می‌مانند.)) ((مسیو اولیویه))، سیاستمدار و پزشک معروف فرانسوی، آن‌گاه به پیش‌بینی آینده تهران می‌پردازد و عظمت امروزی تهران را پیش‌بینی. و به عبارت بهتر پیشگویی می‌کند:

((با وجود سعی و کوشش زیادی که آقا محمد شاه در ازیاد جمعیت شهر به عمل می‌آورد و حمایت و اعانتی که از کسبه و تجار می‌کند، خاصه آن‌هایی که به تازگی به تهران مهاجرت کرده در آن شهر مسکن می‌کنند، هنوز جمعیت آن تاریخی که ما وارد شدیم (۱۲۱۱ هجری قمری) بیش‌تر از پانزده هزار کس نبود. قراول و عملجات دیوانی را نیز که به قدر سه هزار نفر می‌شدند ضمن

این جمعیت به شمار آوردیم به نظر می‌رسد که اگر جانشینان آقا محمد شاه در این شهر سلطنت کنند جمعیت این شهر بسیار عظیم شود.))

کلیات

بیان مسئله:

تهران بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شهر ایران و یکی از شهرهای بزرگ دنیاست. این بزرگی و موقعیت ویژه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و جغرافیایی آن و تمرکز امکانات (در مقایسه با سایر نقاط کشور) سبب شده بسیاری از مردم کشور (برای کار، تحصیل، درمان، انجام امور اداری، خرید یا فروش کالا و تفریح) به این شهر آمده و تدریجاً ساکن شوند. این کلان شهر با انبوه نیازها و مسائل جاری و عمرانی خود، توسط قریب ۲۴ سازمان و نهاد دولتی یا عمومی هدایت می‌شود که شهرداری (در چارچوب راهبردهای وزارت کشور و شورای شهر) متولی اصلی ساماندهی مسائل شهر و ارتقای مشارکت و رضایت شهروندان می‌باشد. این روند برغم رونق شهر، موجب تشدید مسائل آن (به ویژه آلودگی هوا، اقتصاد شهر، جذب و دفع منابع زیستی و روح روان شهر) شده و اداره مطلوب این شهر، تنها با کلان نگر و هماهنگی مدیران ذیربط همه دستگاههای اجرایی مقدور می‌باشد تا برای رعایت منافع عمومی و شهروندمداری، در بهبود امور شهر مشارکت نمایند.

ارائه آمار و شاخص‌های عددی بر اساس داده‌های سرشماری که در این مجموعه توجه قرار گرفته است می‌تواند به برنامه‌ریزان و مدیران دست‌اندر کار اداره شهر در جهت ارتقاء نحوه اداره امور شهر یاری رساند.

اهداف

تهیه اطلاعات جمعیتی و اجتماعی در هر یک از مناطق ۲۲ گانه تهران، محاسبه شاخص‌ها و

مقایسه مناطق

۱. بررسی ویژگی‌های جمعیتی مناطق ۲۲ گانه شهر تهران شامل:

- توزیع جمعیت و خانوار به تفکیک نوع

- هرم سنی
- توزیع جمعیت بر حسب محل تولد
- توزیع جمعیت بر حسب دین
- توزیع جمعیت بر حسب تابعیت
- توزیع جمعیت بر حسب مهاجرت
- توزیع جمعیت بر حسب علت تغییر محل قبلی
- توزیع جمعیت بر حسب محل اقامت قبلی
- توزیع جمعیت بر حسب وضع تحصیل
- توزیع جمعیت بر حسب پایه تحصیلی
- توزیع جمعیت بر حسب وضع فعالیت
- توزیع جمعیت بر حسب شغل
- توزیع جمعیت بر حسب وضع شغلی
- توزیع جمعیت بر حسب محل کار و تحصیل
- توزیع جمعیت بر حسب وضع زناشویی

۲. امکانات و تسهیلات

- توزیع خانوار بر حسب امکانات و تسهیلات
- توزیع خانوار بر حسب عمده‌ترین سوخت مصرفی
- توزیع خانوار بر حسب نوع محل سکونت خانوار
- توزیع خانوار بر حسب نحوه تصرف
- توزیع خانوار بر حسب مساحت زیر بنا
- توزیع خانوار بر حسب نوع اسکلت
- توزیع خانوار بر حسب سال اتمام بنا

فرضیه

به نظر می‌رسد مناطق ۲۲ گانه تهران از نظر شاخص‌های جمعیتی و اجتماعی تفاوت دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق تحلیلی- توصیفی است. برای این کار از فایل خام سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ و در برخی موارد از فایل خام سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ استفاده شده است. برای تهیه جداول و نمودارها و نقشه‌ها نرم افزارهای SAS، Excel و ARCGIS به کار رفته است.

داده‌های مورد استفاده برای تحلیل

فایل خام‌های سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ شهر تهران به تفکیک ۲۲ منطقه و فایل خام سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ مورد استفاده قرار گرفته است.

فصل اول

تعاریف و مفاهیم

جمعیت (جامعه مورد سرشماری)

اعضای همه خانوارهای معمولی ساکن، مؤسسه‌ای و گروهی که اقامتگاه معمولی آنان در زمان سرشماری در ایران قرار دارد جامعه مورد سرشماری را تشکیل می‌دهند. اعضای هیئت‌های سیاسی و سفارتخانه‌های خارجی در ایران و افراد خانوار آنان جزو جامعه مورد سرشماری محسوب نمی‌شوند، اما ایرانیان عضو هیئت‌های سیاسی و سفارتخانه‌های ایران در خارج از کشور و افراد خانوار آنان، جزو جامعه مورد سرشماری به حساب می‌آیند.

خانوار معمولی

خانوار معمولی از چند نفر تشکیل می‌شود که با هم در یک اقامتگاه مشترک زندگی می‌کنند و با یکدیگر هم‌خرج هستند و معمولاً با هم غذا می‌خورند. در مواردی خانوار معمولی می‌تواند یک نفره باشد.

خانوار معمولی ساکن

آن دسته از خانوارهای معمولی که در اقامتگاه ثابت (مکان‌های محل سکونت ساخته شده از مصالح سخت و نیز چادر ثابت، آلونک، کپر و...) سکونت دارد، "خانوار معمولی ساکن" نامیده می‌شود.

خانوار گروهی^۱

مجموعه افرادی که تمام یا اغلب آنان به دلیل دارا بودن شرایط خاص (به‌طور عمده داشتن ویژگی مشترک) اقامتگاه مشترکی را برای سکونت خود انتخاب کرده‌اند و به‌طور مشترک امور زندگی در آن اقامتگاه را اداره می‌کنند خانوار گروهی نامیده می‌شوند.

خانوار مؤسسه‌ای

مجموع افرادی که به دلیل داشتن هدف یا ویژگی‌های مشترک با هم در یک مؤسسه زندگی می‌کنند و آن مؤسسه بنا بر مجوز یا بر اساس مقررات و ضوابط معینی مسئولیت منزل دادن (ارائه محل سکونت همراه با خدمات و تسهیلات) به آنان را بر عهده دارد خانوار مؤسسه‌ای نامیده می‌شود نمونه‌های مشخصی از خانوارهای مؤسسه‌ای عبارتند از:

پادگان‌ها و پاسگاه‌های نظامی و انتظامی، خوابگاه‌های دانشجویی که تحت مدیریت یکی از دانشگاه‌ها اداره می‌شود بجز خوابگاه‌های متأهلین، آسایشگاه‌های روانی، خانه‌های سالمندان، شیرخوارگاه‌ها، آسایشگاه‌های معلولین، زندان‌ها و ندامتگاه‌ها، پانسیون‌ها و خوابگاه‌های دانش‌آموزی.

اقامتگاه معمولی

اقامتگاه معمولی خانوار، محلی است که خانوار در زمان سرشماری در آن‌جا زندگی می‌کند، مشروط بر این‌که اقامتگاه دیگری نداشته باشد. اقامتگاه معمولی آن دسته از خانوارهای معمولی ساکن که در زمان سرشماری بیش از یک اقامتگاه دارند، محلی است که بیش‌ترین مدت سال را در آن‌جا به‌سر می‌برند.

شهر (نقطه شهری)

منظور از شهر، هر یک از نقاطی است که دارای شهرداری باشد.

^۱ - در سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۷۵ خانوارهای گروهی به‌عنوان بخشی از خانوارهای معمولی ساکن محسوب شده‌اند.